12 Νοεμβρίου 2020

Η οδός προς τα έσω (Τατάκης Βασίλειος)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη

«Αλλ’ ημίν μεν, δια το πτωχήν είναι του καλού, η φύσις αεί προς το ενδέον ίεται, και η του λείποντος έφεσις αύτη εστίν η επιθυμητική της φύσεως ημών διάθεσις.»

(Γρηγ. Νύσσης, περί ψυχής και αναστάσεως, Ελλην. Πατρολογία 46, 92 C).

Το σύντομο τούτο χωρίο περιέχει βαθυστόχαστη διάγνωση της φύσεως του ανθρώπου. Ας την προσέξωμε. Είναι απαύγασμα στροφής προς τα έσω. Επειδή, λέγει, η φύσις μας είναι «πτωχή του καλού», για τούτο ρίχνεται με ορμή πάντα προς αυτό που της λείπει, προς το καλό δηλαδή. Αφού είναι έτσι, η επιθυμητική διάθεση της φύσεώς μας, περιεχόμενο και στόχο της έχει την έφεση εκείνου που λείπει.

Το «πτωχήν του καλού» δεν αποτελεί απλώς διαπίστωση του γεγονότος, αλλά προϋποθέτει και ότι η φύση του ανθρώπου έχει συνείδηση της «πτωχείας» της. Αυτά σημαίνουν ακόμη ότι «το καλόν» ουσιώνει τον άνθρωπο, αυτό αποτελεί την πλήρωση της φύσεώς του. Για τούτο ο άνθρωπος, θηρευτής του καλού, φέρεται πάντα με ορμή προς αυτό. Το κατακτά όμως πάντα με τρόπο ελλιπή.

Έτσι η πορεία για την ικανοποίηση της πτωχείας γίνεται άσωστη• το «καλόν» μένει πάντα ανέφικτο στην πληρότητά του για τον άνθρωπο. Ωστόσο η ζωή του ανθρώπου παίρνει το σωστό νόημά της, όσο η επιθυμητική του διάθεση εκφράζει την έφεση προς το καλό, που, την ίδια ώρα που το γεύεται ο άνθρωπος, αισθάνεται και ότι του λείπει.

Έχομε εδώ μεταφυσική θεμελίωση της πνευματικής φύσης του ανθρώπου. Ρίζα και ουσία της, η έφεση του καλού. Και αφού πρόκειται για έφεση εκείνου που μας λείπει, η μεταφυσική θεμελίωση στηρίζεται στη γόνιμη αίσθηση της ένδειάς μας. Η συνείδηση της φτώχειάς του ως προς το « καλόν », αυτή και μόνο αυτή οιστρηλάτει τον άνθρωπο προς την θήρα «του αεί λείποντος». Έτσι η ευλογημένη ένδεια ανοίγει το δρόμο προς την θέωση. Αποπειράται ο άνθρωπος να μοιάση τον Θεό, που είναι το «Αυτόκαλον», το «Αυτοάγαθον».

Αν, ύστερα από αυτά στραφούμε προς τον σημερινό άνθρωπο, δεν είναι δύσκολο να διαπιστώσωμε, ότι είναι βυθισμένος κυρίως στην έρευνα των αντικειμένων και την επινόηση τεχνικών μέσων και για την έρευνα και για την ικανοποίηση επιθυμιών. Επιθυμιών που δεν έχουν στόχο τους «το καλόν», αλλά την ευημερία του. Είναι σήμερα ο άνθρωπος κυρίως ένας λαμπρός θηρευτής της ευημερίας. Του λείπει η στροφή προς τα έσω, που οδηγεί στη μεταφυσική σύλληψη της φύσεώς του ως ένδειας του καλού. Του λείπει λοιπόν το ουσιωδέστερο στοιχείο για τη σωστή πραγμάτωση της πνευματικής του φύσης. Για να ξεφύγη ο σημερινός άνθρωπος από το πέλαγος, από το χάος καλύτερα του μηδενισμού στο οποίο, παρ’ όλη την επιστημοσύνη του, τον οδηγεί η αβασάνιστη θήρα της ευημερίας, είναι ανάγκη να στραφή πάλι προς τα έσω και να ανακάλυψη το μεταφυσικό βάθος της φύσεώς του, να ξαναβρή τον οίστρο προς «το καλόν», που εξαγνίζει και σώζει. Θα βρουν τότε δικαίωση και η επιστήμη και η τεχνολογία, θα ξαναζήση ο άνθρωπος τον εαυτό του ως μεταφυσική συνείδηση και όχι ως υπερβατικό λόγο, όπως ήθελεν ο Καντ• θα λάμψη πάλι μέσα του το φως της πνευματικότητάς του.

Ας μου επιτραπή να τονίσω ότι κύριο έργο της πρέπει να θεωρή η φιλοσοφία, να αποδεσμεύη τον άνθρωπο από τα ίδια τα επιτεύγματά του, να τον καθιστά ελεύθερο και ανεξάρτητο από αυτά, ρυθμιστή της πνευματικής του πορείας. Μόνο έτσι ετοιμάζεται ο άνθρωπος να συλλάβη το μεταφυσικό βάθος του είναι του. Το ίδιο πράγμα με τον δικό του τρόπο ετόνισεν ο μεγάλος ατομικός επιστήμων Οππενχάϊμερ: «Μας χρειάζονται», είπε, «φιλόσοφοι και όχι επιστήμονες. Η αλήθεια ανήκει στην σοφία και όχι στην επιστήμη.»

Πηγή: agiazoni.gr